

GBP

21. Gebieden van culturele, historische, esthetische waarde of voor stadsverfraaiing

“Binnen deze gebieden wordt de wijziging van de bestaande feitelijke toestand van de bouwprofielen of van het aanzicht van de gevels die vanaf de voor het publiek toegankelijke ruimten zichtbaar zijn, onderworpen aan bijzondere voorwaarden, die het gevolg zijn van die noodzaak om de culturele, historische of esthetische eigenschappen van die perimeters te bewaren of te valoriseren, of de verfraaiing ervan te bevorderen, mede door de architecturale kwaliteit van de op te richten bouwwerken en installaties. Die bijzondere voorwaarden worden vastgesteld bij bijzonder bestemmingsplan, bij stedenbouwkundige verordening of krachtens de wetgeving inzake het behoud van het onroerend erfgoed. Bij ontstentenis daarvan, worden zij vastgesteld na advies van de overlegcommissie.”

24. Structurerende ruimten: “Handelingen en werken die een wijziging tot gevolg hebben van de bestaande feitelijke toestand van die ruimten en van hun naaste omgeving, zichtbaar vanaf de voor het publiek toegankelijke ruimten, behouden en verbeteren de kwaliteit van het stedelijk landschap. Bovendien moeten de structurerende ruimten met bomen op een continue en regelmatige wijze worden beplant.”

Richtlijnen

Stedelijk landschap – Structurerend traject

Vraag:

**Hoe moet de
ontwikkeling van
de structurerende
trajecten worden
aangepakt?**

Themapijler:

**Opwaardering van het
bebouwde weefsel
als cultureel en
stedelijk erfgoed**

1 Definitie en uitdagingen

De term “structurerend traject” verwijst naar alle wegen in het Gewest die het stadslandschap structureren (voor voetgangers, gemengd voetgangers/auto’s/ fietsers of uitsluitend auto’s).

Dit thema houdt de volgende uitdagingen in voor Urban:

- Het erfgoed en het stadslandschap dragen bij tot de opwaardering van de bestaande grote en secundaire stedelijke en landschappelijke gehelen, die de identiteit bepalen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- In de context van hedendaagse stadsprojecten, nadenken over de ontwikkeling van nieuwe structurerende trajecten met vernieuwende vormen, typologieën en technieken.

2 Na te streven doelstellingen

- Het stedelijk landschap aanpassen aan de verschillende vervoerswijzen
- De erfgoedelementen van de stedelijke omgeving opwaarderen of zelfs herontdekken (samenhang van het netwerk, bebouwde structuur, wegen of vegetatie)
- Verbetering van de leefomgeving, de esthetische en landschappelijke milieukwaliteiten, op de schaal van het project en de stedelijke integratie ervan (stedenbouw en openbare ruimte);

3 Principes

- Er moeten structurerende trajecten worden ontwikkeld in functie van de kenmerken van de wegen en met respect voor de bouwkundige en erfgoedkundige kwaliteiten van het bebouwde weefsel.
- Daartoe moet worden gezorgd voor een kwalitatieve ingreep in de nieuwe inrichtingen, waarbij de nadruk wordt gelegd op een denkoefening over de onderlinge samenhang van de bekledingsmaterialen van de oorspronkelijke gebouwen, met het oog op duurzaamheid (kleur, materialen, enz.).
- Overdreven dichtheid van bewegwijzering voor verschillende vervoerswijzen moet worden vermeden;
- Bij de inrichting moet worden uitgegaan van de opwaardering van het historische karakter van het traject; De symmetrie van de historische trajecten moet worden bevorderd, met oorspronkelijke soorten voor de bloemperken en rooilijnen en het gebruik van kwaliteitsbestrating;
- De nieuwe stedenbouwkundige aanleg op coherente wijze organiseren met betrekking tot de wegen, de geschiedenis en het grondgebied;
- De functionaliteit (gebruik en spreiding van de gebruikers), de verschillende mobiliteitswijzen (totstandbrenging van specifieke corridors voor elke vervoerswijze) en de wegbeheerders (alle betrokken instellingen) met elkaar in overeenstemming brengen;
- Integratie van de principes van ruimtelijke ordening met betrekking tot het waterbeheer en de vergroening van de openbare ruimte.

↳ BWRO

De hervorming van het BWRO, vastgelegd bij Ordonnantie van 30/11/2017 en gepubliceerd in het staatsblad op 20/04/2018, heeft artikel 206 gewijzigd met de toevoeging van 2 nieuwe belangen in de definitie van “vastgoedpatrimonium”: landschappelijk en stedenbouwkundig.

↳ GPDO

Pijler 2 gewijd aan de leefomgeving van de tools en voorschriften die in overeenstemming zijn met de reflectie over de historische tracés. Er is allereerst sprake van het historische karakter van de structurerende openbare ruimten, de grote geplande verkeersaders, en de noodzaak om hun stedelijke en landschappelijke kwaliteiten te behouden en te herstellen, in overeenstemming met de nieuwe bepalingen van het BWRO.

● PIJLER 2.

- ① Strategie 2: de openbare ruimtes en de groene ruimtes ter ondersteuning van de kwaliteit van de leefomgeving [...]

DE VERSTERKING VAN DE STRUCTURERENDE ROL VAN DE GEWESTELIJKE OPENBARE RUIMTEN

“Brussel beschikt over structurerende openbare ruimten (wegenstructuur ontworpen door Victor Besme, kanaal, centrumlanen, Kleine Ring, Middenring) die vaak hun stedelijke en landschappelijke kwaliteit kwijt zijn. Nochtans is het belangrijk dat die kwaliteiten behouden blijven, gerestaureerd worden en versterkt worden.” (p. 88)

- ① Strategie 4: Het stedelijk erfgoed beschermen en in de kijker plaatsen als drager van identiteit en aantrekkelijkheid [...]

Het GPDO voegt aan deze pijler ook twee nieuwe tools toe, die een erfgoedreflectie aan bepaalde tools van het GBP toevoegen. De “perimeters voor de verfraaiing en de herwaardering van het erfgoed” zijn opgevat als aanvullingen bij de gebieden van culturele, historische, esthetische waarde of voor stadsverfraaiing van het GBP. Ze laten vooral zien dat er rekening wordt gehouden met het stedelijk erfgoed, de geplande gehelen en de oude assen en trajecten die ons hier interesseren.

↳ PERIMETERS VOOR VERFRAAIING EN HERWAARDERING VAN HET ERFGOED

“[...] de volgende 10, soms gezamenlijk geldende selectiecriteria:

- 1 stedelijke gehelen of landschappen met erfgoedwaarde vanuit stedenbouwkundig, architecturaal of landschappelijk oogpunt;
- 2 de eerste neoklassieke verstedelijking gelegen nabij de voormalige poorten in de tweede omwalling van Brussel;
- 3 het stedelijk weefsel dat het resultaat is een eenvoudige verstedelijking en waarvan al een deel is opgenomen in het GBP als gebied van culturele, historische, esthetische waarde of voor stadsverfraaiing (GCHEWS);
- 4 dichte gebouwenhergroeperingen nabij bestaande GCHEWS, die zijn ingeschreven in de inventaris;
- 5 gebieden met een beperkte oppervlakte, gelegen tussen grote GCHEWS in, die erfgoedwaarde genoten en deze zijn verloren, maar die zorgvuldige ingrepen vereisen om te worden opgewaardeerd;
- 6 bepaalde beschermingszones rond beschermde goederen;
- 7 de buitengrenzen van grote groene ruimten;
- 8 grote lanen afgelijnd met bomenrijen;
- 9 de structurerende assen die de stedelijke structuur vormgeven en de zijdelingse grenzen hiervan. Hierin zijn ook vroegere assen inbegrepen;
- 10 de structurele en/of erfgoedelementen van de prioritaire ontwikkelingspolen waarop zorgvuldig moet worden toegezien (p. 96).

Deze bezinning op de erfgoedassen resulteert in een extra speciale tool met een volledige cartografie. Die laat echter enkel de grote hedendaagse assen zien en niet de oude structurerende trajecten of de historische trajecten die minder belangrijk zijn voor het wegnnet.

↳ NETWERK VAN STRUCTURERENDE ERFGOEDASSEN

De grote structurele verkeersassen (stadsboulevards, voormalige steenwegen, brede lanen met bomen) zijn elementen van gewestelijk belang die een nieuwe kwalitatieve waarde moeten krijgen door bijzondere aandacht te besteden aan hedendaagse ingrepen in de ruimte die aansluiten op de topografie en de geschiedenis van deze plaatsen.” (p. 97).

Isolatie van bestaande gebouwen

Vraag:

**Hoe kan de
energieprestatie van
een bestaand gebouw
worden verbeterd?**

Themapijler:

**Opwaardering van het
bebouwde weefsel
als cultureel en
stedelijk erfgoed**

1 Definities

Onder “isolatie van bestaande gebouwen” wordt verstaan elke technische voorziening om de energieprestaties van bestaande gebouwen te verbeteren. Deze fiche houdt geen rekening met nieuwe gebouwen die aan de EPB-normen moeten voldoen.

Dit thema houdt de volgende uitdagingen in voor Urban:

- De bewoonbaarheid van de stad gaat gepaard met het behoud en de opwaardering van de architecturale kwaliteiten van de oorspronkelijke bebouwing;
- Gebouwen ter beschikking stellen waarvan de thermische kwaliteiten de bewoning/bewoonbaarheid bevorderen;
- Renovatie verkiezen boven sloop/heropbouw.

2 Na te streven doelstellingen

- Voldoen aan milieu-eisen inzake isolatie en duurzame ontwikkeling;
- De kwaliteit van de leefomgeving en de stedelijke omgeving bevorderen (ruimte-lijkheid, circulatie, zoninval, doorgaande indeling, milieu)

3 Principes

- Bouwtechnieken en stijkenmerken analyseren om het meest geschikte type isolatie te bepalen;
- Een prioriteit toekennen aan de isolatiewerken, afhankelijk van het gebouw en de integratie ervan in het stedelijk weefsel;
- Het gebruik van hoogwaardige en duurzame materialen (aarde, stro, klei, kurk, houtspaanders) garanderen, om in te spelen op de problematiek van duurzaamheid en vormgeving;
- De energieprestaties van de beglazing verbeteren;
- Zich ervan vergewissen dat de isolatie van binnenuit geen nieuwe pathologieën veroorzaakt voor de gevelmaterialen en voor de instandhouding van het gebouw (zorgen voor voldoende en efficiënte verluchting);
- Wat de isolatie van buitenuit betreft, wordt aanbevolen duurzame elementen te gebruiken en duurzame architecturale sierelementen te kiezen die passen bij het type gebouw (hardsteen).
- Volledige of gedeeltelijke isolatie tegen de gevel is toegestaan, mits het gebouw ook aan het dak en de achtergevel is geïsoleerd, geen erfgoedwaarde heeft en geen sierelementen aan de voorgevel heeft;
- Als het gebouw is opgetrokken op de rooilijn, begint de interventiezone - indien aanvaard - op de eerste verdieping. Als het gebouw op de inspringstrook staat, kan de interventiezone beginnen vanaf de benedenverdieping.
- Voor te isoleren gebouwen met een bijzondere architectuur (jaren 1960), het dubbelwandprincipe verkiezen.

ALGEMENE BELEIDSVERKLARING

- Pijler 2 streeft naar “een Gewest dat zijn economische en sociale ontwikkeling kadert in een ecologische modeltransitie die tegen 2050 moet plaatsvinden”;
- ① noodzaak om een geïntegreerd territoriaal ontwikkelings- en milieubeleid te voeren
- ① de leefkwaliteit van de Brusselaars garanderen
- ① de regering heeft zich ertoe verbonden bij de federale regering te pleiten voor de oprichting van een compensatiefonds om isolatie-oplossingen te bieden voor gebouwen die overvlogen worden.

BWLKE

De GSV bevatte oorspronkelijk een Titel V, gewijd aan de “warmte-isolatie van gebouwen”. Deze Titel werd opgeheven door de ordonnantie van 7 juni 2007 houdende de energieprestatie en het binnenklimaat van gebouwen (EPB), die zelf werd vervangen door het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheersing (BWLKE), dat nu in acht moet worden genomen.

De isolatiemaatregelen zijn opgenomen in de verordening betreffende de energieprestatie van gebouwen (Titel II, hoofdstuk I). Behoudens vergissing stelt het BWLKE weliswaar dat bij de berekening van de energieprestatie van een gebouw rekening moet worden gehouden met de warmte-isolatie van een gebouw, maar bevat het geen specifieke eisen voor de isolatie van gebouwen (bijlage 2.1).

GPDO

- Pijler 1
- ① Strategie 1, getiteld “Vastgoedpotentieel en vastgoedreserves mobiliseren”: het GPDO wijst prioritaire ontwikkelingspools aan en legt de nadruk op de daarmee samenhangende noodzaak om strategische grondreserves aan te leggen in de tweede kroon bevinden.
- ① Strategie 2, getiteld “Een beheerste verdichting voorstellen”: het GPDO benadrukt het feit dat de verdichting gebaseerd moet zijn op de opwaardering van bestaande gebouwen, die ook op het gebied van energie geoptimaliseerd moeten worden.

Pijler 2

- ① Strategie 4, getiteld “Het stedelijk erfgoed beschermen en in de kijker plaatsen als drager van identiteit en aantrekkelijkheid”: het GPDO legt de nadruk op de noodzaak om betere energieprestaties te verzoenen met de instandhouding van het erfgoed.
- ① Strategie 6, getiteld “Het natuurlijke erfgoed in het Gewest beschermen en verbeteren”: het GPDO benadrukt de noodzaak om “de energievraag te beheersen en hernieuwbare energie te ontwikkelen”.

In dit verband wordt in het GPDO gesteld dat “er zal prioriteit worden gegeven aan maatregelen die het energieverbruik en de energiekosten van huishoudens – vooral kansarme huishoudens – en kmo’s/zko’s daadwerkelijk verminderen, door voorrang te geven aan de energieprestaties van bestaande gebouwen (in kwantiteit de meerderheid) ten opzichte van de uitstekende prestaties van nieuwe gebouwen (zeer beperkte kwantiteit).

GBP

Het GBP bevat geen eisen op het gebied van warmte-isolatie van gebouwen.

- Voor te isoleren gebouwen met een bijzondere architectuur (jaren ‘60), het dubbelwandprincipe verkiezen.

Lichtplan

Vraag:

**Hoe moet de stad
verlicht worden?**

Themapijler:

**Opwaardering van het
bebouwde weefsel
als cultureel en
stedelijk erfgoed**

1 Definitie en uitdagingen

Onder “Verlichtingsplan” wordt verstaan alle middelen die de verlichting mogelijk maken van de hoofdwegen die het gewest doorkruisen of van de invalswegen die het gemeentelijk grondgebied doorkruisen, alsook de verlichting van bepaalde openbare gebouwen en/of gebouwen die tot het erfgoed behoren.

Dit thema houdt de volgende uitdagingen in voor Urban:

- Het erfgoed en het stadslandschap worden benadrukt door de nachtelijke lezing van de stad via de opwaardering van de openbare elementen die het stadslandschap structureren.
- Verbetering van de leefomgeving, de esthetische en landschappelijke milieukwaliteiten, op de schaal van het project en de stedelijke integratie ervan (stedenbouw en openbare ruimte)

2 Na te streven doelstellingen

- Het nachtelijk uitzicht van het stadslandschap opwaarderen door de groene en blauwe netwerken, de spoorwegen, bepaalde openbare gebouwen en winkeltalages te verlichten.
- De veiligheid van de gebruiker van de openbare ruimte waarborgen

3 Principes

- De voorkeur geven aan unieke ruimten en scenografische bakens
- Een kwalitatieve verlichting verzekeren
- Aanpassen aan de huidige Europese normen
- Analyse van de verlichting (formeel en functioneel) in het licht van de specifieke kenmerken van de wegen en met respect voor de eventuele erfgoedkwaliteiten van de bestaande gebouwen
- Rekening houden met de algemene en specifieke context om een samenhang tot stand te brengen op het hele gewestelijke grondgebied
- Aanpassen aan het werkelijke gebruik (de behoeften op verschillende tijdstippen van de nacht om het verbruik te verminderen)
- Het ontwerp van de verlichting toevertrouwen aan een gespecialiseerd bureau, met de bedoeling om de juiste oplossing te vinden voor een samenhangende nachtverlichting die in harmonie is met de inrichting en de perceptie overdag.

ALGEMENE BELEIDSVERKLARING

In de algemene beleidsverklaring staat kort en bondig dat “het lichtplan zal zorgen voor een betere verlichting van de openbare ruimte en de gevels”.

GPDO

PIJLER 2.

In zijn pijler 2 stelt het GDPO strategie 2 voor, getiteld “Openbare ruimte en groenvoorzieningen als ondersteuning van de kwaliteit van de leefomgeving” (p. 86 en volgende).

Met het GDPO heeft het Gewest 4 thema's voor ingrepen in de openbare ruimte vastgelegd, waarvan het eerste “de verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte” is.

Het is de bedoeling dat de structurerende kwaliteit van de openbare ruimte wordt gebruikt om het nachtelijke imago van het Gewest op te krikken. Het GDPO verwijst rechtstreeks naar het Gewestelijk Lichtplan dat “naast de functionele en energetische verbetering van de openbare verlichting [...] ook alle wijken van het gewest tot hun recht (laat) komen, evenals een reeks opmerkelijke gebouwen waarvoor een specifieke decorverlichting zal worden ontworpen. Het moet ook bijdragen tot een verbeterd veiligheidsgevoel bij de inwoners”. (p. 87)

Concreet is het Lichtplan een strategisch instrument dat als handleiding dient voor de verschillende besturen (Brussel Mobiliteit, Perspective en Leefmilieu Brussel) bij de heraanleg van wegen en openbare ruimten (wegen, pleinen, parken, ...).

Het geeft richtsnoeren voor de kleurtemperatuur, die momenteel van straat tot straat verschilt, en beoogt de gehele verlichtingsinfrastructuur te harmoniseren. In woonwijken zal bijvoorbeeld een warmer, zachter licht worden gebruikt dan op drukke wegen, waar de verlichting functioneler zal zijn.

Hoewel het Lichtplan aanbevelingen doet aan de besturen, is het niet regelgevend en dus niet bindend.

Dit neemt niet weg dat de vergunnende overheid die zich moet uitspreken over een aanvraag om een vergunning voor de heraanleg van een weg of een openbare ruimte, zich hierop beroept bij haar beoordeling van de goede ruimtelijke ordening.

ALGEMENE BELEIDSVERKLARING EN GDPO

Er komen geen brandpreventiemaatregelen aan bod in de GBV noch in het GDPO.

BWRO

Overeenkomstig de artikelen 126, § 2 en 177, § 2 van het BWRO moet het advies van de DBDMH worden ingewonnen in alle gevallen, met uitzondering van de gevallen waarvoor de Regering in een vrijstelling voorziet. De gevallen waarin vrijstelling wordt verleend, worden opgesomd in het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 18 oktober 2018 houdende vaststelling van de handelingen en werken die aan een stedenbouwkundige vergunning onderworpen zijn maar vrijgesteld van het voorafgaand advies, van het controlebezoek en van het gelijkvormigheidsattest van de Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp.

Krachtens artikel 193 van het BWRO leggen de vergunnende overheden bovendien de naleving op van de bij advies van de Dienst Brandweer en Dringende Medische Hulp opgelegde voorwaarden, tenzij deze voorwaarden afbreuk doen aan het patrimoniaal belang van een onroerend goed dat beschermd is, ingeschreven is op de bewaarlidst, of waarvan de bescherming of inschrijving hangende is.

Bovendien moet worden opgemerkt dat voor brandpreventiemaatregelen afwijkingen kunnen worden toegestaan door de FOD Binnenlandse Zaken. Dit besluit vormt een afzonderlijke rechtshandeling in de zin van artikel 194/1, lid 2, van het BWRO.

DBDMH

18 OKTOBER 2018. - Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende vaststelling van de handelingen en werken die aan een stedenbouwkundige vergunning onderworpen zijn maar vrijgesteld zijn van het voorafgaand advies, van het controlebezoek en van het gelijkvormigheidsattest van de Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp.

Richtlijnen

Veiligheidsmaatregelen van de DBDMH

Vraag:

**Hoe kan aan de
brandveiligheidseisen
en -normen worden
voldaan in het kader
van een renovatie/
herbestemming?**

Themapijler:

**Opwaardering van het
bebouwde weefsel
als cultureel en
stedelijk erfgoed**

1 Definitie en uitdagingen

Onder de toepassing van “brandveiligheidsmaatregelen” in het kader van een renovatie/herbestemming wordt verstaan de voorgestelde aanpassingen om te voldoen aan de eisen overeenkomstig de categorie van het gebouw en zijn specifieke kenmerken (materialen, afmetingen, ligging, oppervlakte).

Dit thema houdt de volgende uitdagingen in voor Urban:

- Aanmoedigen van renovaties/herbestemmingen van gebouwen op basis van programma's waarbij brandveiligheidsmaatregelen een minimale impact hebben op de erfgoedkundige en stedenbouwkundige kenmerken;
- Ervoor zorgen dat de veiligheidsmaatregelen in overeenstemming zijn met de ingrepen ten aanzien van de erfgoedkundige en stedenbouwkundige kenmerken;
- Ervoor zorgen dat de milieu- en landschapskwaliteiten van de omgeving en de binnenbouwblokken behouden blijven.

2 Na te streven doelstelling

- De veiligheid van de bewoners van de Brusselse gebouwen waarborgen;
- Ervoor zorgen dat de maatregelen in verband met de veiligheidsnormen de ruimtelijke, stilistische en typologische kwaliteiten van een gebouw waarborgen;
- Bij de bestudering van de veiligheidsmaatregelen moet rekening worden gehouden met de bijzondere configuratie van de gebouwen in hun stedelijke omgeving, zowel aan straatzijde als in de binnenterreinen, met hun bewoningsgraad en werkwijze;
- De uitwisselingen met de DBDMH coördineren met het oog op de beste technische oplossingen om aan de normen en eisen te voldoen en tegelijk de erfgoedkundige en stedenbouwkundige aspecten te vrijwaren.

3 Principes

- In het geval van gebouwen met een erfgoedkarakter, ervoor zorgen dat de sierelementen behouden blijven door de technieken en de compartimentering aan te passen aan de elementen die behouden moeten blijven:
- ① de voorkeur geven aan gecentraliseerde sprinklersystemen en rookmelders, in overleg met de DBDMH, alvorens andere methoden van compartimentering te overwegen;
- ① In tweede instantie moeten de volgende compartimenteringstechnieken worden toegepast, voor een maximaal behoud van de bouwkundige en erfgoedkundige elementen:
- Problematiek van vloeren en plafonds - REI60 (60 minuten brandweerstand voor dragende wanden):
- ◇ De brandwerendheidseigenschappen evalueren in functie van de aard en dikte van de bestaande materialen;

- ◇ De erfgoedkundige waarde van de vloeren/plafonds beoordelen en de meest geschikte wijze van interventie bepalen:
- ▷ van bovenaf ingrijpen om de plafonds van de lagere verdieping te behouden;
- ▷ wanneer het lijstwerk goed begrensd is, wordt de plaatsing van een isolatiepaneel op het vlakke gedeelte van het plafond aanbevolen;
- ① Problematiek van overloopdeuren -EI 30 of EI60 (30/60 minuten brandweerstand van de wanden):
- ◇ De overloopdeur die de toegang tot de woning scheidt van het trappenhuis moet een brandwerendheid van 30 minuten hebben;
- ◇ Zorgen voor het behoud van de oorspronkelijke sierelementen door de indeling en de lezing van de deuren naar het trappenhuis te handhaven. Voorzien in een technische aanpassing van het type paneel met een brandweerstand van 60 minuten;
- ① Problematiek van de brandladders:
- ◇ Verbod op telescopische brandladders;
- ◇ De voorkeur geven aan een buitentrap;
- ① Problematiek van nieuwe isolatiematerialen op gevels:
- ◇ Zorgen voor een ondergrond van bestendig en kwalitatief materiaal die goed aansluit op het niveau van de bestrating;
- ◇ Zorgen voor een onderbreking in de isolatie tussen twee gebouwen om branduitbreiding te voorkomen, bijvoorbeeld een onbrandbare verticale isolatiestrook (metaal);
- ① Problematiek van de dakvensters:
- ◇ Bij uitsluitend onder dak geplaatste wooneenheden moet het dakvenster de evacuatie van een persoon mogelijk maken (uitzet- en wenteldakraam of dakraam met opening van het type portefeuille).